

Başkasının İpiyle Kuyuya İnmeK 2 Bölüm

– Sami Biber · 23 Ocak 2026

Geçen bölümde de belirttiğim gibi Dersim ayaklanmasının bastırılma metodu Türkiye sınırları içinde ayaklanma çıkarma düşüncelerini uzun bir süre askıya aldı. Bundan sonra eğer bir Kürt Devleti kurulacaksa Türkiye sınırları dışında kurulacaktı ve bunun için en müsait ülke de İran'dı.

II. Dünya Savaşı yıllarında İran, her ne kadar bu savaşa dahil olmasa da zamanın Şahı Rıza Pehlevi (Bu baba Rıza Pehlevi. Atatürk'ü ziyaret eden..) Hitler sevgisi ile dopdolu bir insandı. O sebeple de İngiltere ve Rusya'nın şimşeklerini üzerine çekiyordu.

Derken efendim İngiltere ve Rusya 1941 Yılında birlikte hareket ederek İran topraklarına girdiler. Rusya İran'ın kuzeyini, İngiltere güneyini işgal etti ve dahi şah Rıza Pehlevi'yi tahttan indirip yerine oğul Rıza Pehlevi'yi getirdiler. Bu arada Rusya da, İngiltere de II. Dünya Savaşı bittiğinde İran topraklarından çekilmeyi taahhüt etmişlerdi.

Evet, İran topraklarının Rusya ve İngiltere tarafından işgal edildiği yıllarda bir taraftan Kürtler, öte taraftan Azerbaycan Türkleri harekete geçtiler.

Kürtler İran Kürdistanı Demokrat Partisi adlı bir örgüt kurdular, Irak'ta bulunan Molla Mustafa Barzani, emrindeki aşiret askerleriyle birlikte İran'a geçti.

Evet, Kürtler için fırsat bu fırsattı. Arkalarında Rus desteği olduğu müddetçe sırtları yere gelmezdi. Aynı dönemde Azerbaycan Türkleri de İran'dan en azından özerklik koparmak üzere harekete geçmişti.

Her neyse, konumuz ilk Kürt Cumhuriyeti olduğu için oradan devam edelim.

Kürt hareketinin önderi Kadı Muhammed adlı biriydi ancak " Kadı " kelimesinin Arap harfleriyle yazılışı "Gazi " kelimesinin yazılışıyla aynı olduğundan bu şahsa "Gazi Muhammed " Diyen de vardır [Osmanlıda Kadıasker'in Kazasker olması gibi.)

1945 Yılında II. Dünya Savaşı bitince İngiltere aynen taahhüt ettiği gibi İran topraklarından çekildi ama Rusya çekilmedi.

Fırsat tam olarak bu fırsattı. Kürtler için bağımsızlık ilan etmenin tam vaktiydi.

Takvim yaprakları 22 Ocak 1946'yı gösterdiğinde Kadı Muhammed, Kirmanşah'ın (Kürtlere göre Rojhilat) Mahabat Şehrindeki Çarçıra Meydanında " Komari Mehabat" ı yani Mahabat Cumhuriyetinin kurulduğunu ilan etti. Kendisi bu cumhuriyetin cumhurbaşkanı, Hacı Baba Şeyh başbakanı, Muhammed Hüseyinhan Seyfi Kadı Savunma Bakanı ve Molla Mustafa Barzani Genelkurmay Başkanıydı.

Kürtlerin kurdukları ilk ve tek devlet olan Mahabat Cumhuriyetinin bir bayrağı vardı. Kürt şair Dildar'ın yazdığı " Ey Regib " adlı bir milli marşı vardı. Okullarda artık Kürtçe eğitim veriliyordu. Mahkemeler kurulmuştu. Vergiler toplanıyordu vesair bağımsız bir devlete ait tüm özellikler vardı. Ancak.

Ancak ABD ve diğer batı ülkeleri Rusya'nın hâlâ İran topraklarında olmasından hiç de hoşnut değildiler ve baskı yapıyorlardı " haydi artık İran topraklarını terk et."Diye.

Rusya bu baskılara dayanamadı ve 9 Mayıs 1946'da İran topraklarını terk etti.

Rusların İran topraklarını terk etmesi üzerine Şah Rıza Pehlevi İran ordusunu önce 12 Aralık 1946'da Azerbaycan Türkleri üzerine yürüyüp tam anlamıyla bir katliam gerçekleştirdi. Daha sonra 17 Aralık 1946'da direkt Mahabat üzerine yürüdü İran Ordusu.

İran Ordusunun Mahabat üzerine yürümesi üzerine Mahabat Cumhuriyeti Genel Kurmay Başkanı Molla Mustafa Barzani, " emrindeki kuvvetlerle aslanlar gibi çarpıştı Ruslara karşı." demek isterdim ama öyle olmadı. Emrindeki kuvvetlerle birlikte tabanları yağladı ve kaçıp Rusya'ya sığındı.

Kadı Muhammed, İnan ordusunun Azerbaycan Türklerine yaptığı zulmü çok iyi bildiğinden halkının da aynı zulme uğramasını önlemek için İnan ordularına bizzat kendisi teslim oldu.

Böylece 11 ay kadar ancak yaşamış olan ilk ve son tek Kürt Devleti ortadan kaldırılmış oldu.

Peki Kadı Muhammed'e ne oldu?

Kadı Muhammed hapse atıldı. Daha sonra Şah Rıza Pehlevi, Kadı Muhammed asılsın mı asılmasın mı referandumu yaptırdı Mahabat topraklarında.

Bu referandumun sonucu ne oldu peki?

Mahabat'ta ve çevresinde yaşayan Kürtlerin pek çoğu Kadı Muhammed'in asılması lehinde oy verdiler. Yani "asılsın " dediler.

Bana inanmıyor olabilirsiniz. O zaman gelin hep beraber Kadı Muhammed'in küçük kızı Münire'nin 2019 yılında Rudaw Tv'ye verdiği röportajdan tek bir cümle aktarayım sizlere.

Kadı Muhammed kızı Münire diyor ki: " Babam, idam edilmesi için evet oyu verenleri bile affetti. Onların baskı altında evet dediklerine inanıyordu."

Evet, İlk ve tek Kürt Devleti olan Mahabat Cumhuriyetinin hikayesi 31 Mart 1947'da tamamen sona erdi. Bu tarihte Mahabat Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kadı Muhammed, Başbakanı Hacıbaba Şeyh ve Savunma Bakanı Muhammed Hüseyinhan Seyfi kadı, Mahabat Cumhuriyetinin ilan edildiği Çarçıra Meydanına kurulan darağaçlarında idam edildiler.

Ah be Kadı Muhammed !

Dindar adam mışsın. Beş vakit namazını kaçırmaz mışsın. Ama hiç mi Türk dostun olmadı? Türk dostun olsaydı sana mutlaka şu ata sözlerini hatırlatırlardı.

- * Ayıdan post, Moskoftan dost olmaz.
- * Başkasının ipiyle kuyuya inilmez
- * El şeycağızıyla gerdeğe girilmez